

(Ovaj prikupljeni štampilja)

Int. dost. knjiga br.

Arhiv Doc. br. B. Luka
ABK

PREDMET:

MATERIJAL SA PROSLAVE 40 GODINA -
POSREDOVANJE KONFERENCIJE
A. P. (održana 25. 9. 1943. u Mostaru
Bos. S. B. 1943)

Arhiv Bo	B. Luka
ABK	

Drugarice i drugovi,

ove godine kad slavimo 40. godina naših slavnih bitaka na Neretvi i Sutjesci, istorijskih odluka sa zasjedanja AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a, kad se nižu jubileji jedan za drugim o istorijskim događajima te ratne 1943. godine širom naše zemlje i mi smo se danas ovdje sastali da proslavimo još jedan jubilej, da proslavimo 40. godina od održavanja Prve okružne konferencije antifašističkog fronta žena u Kozaru.

Septembarskih dana, 1943. godine sa svih strana Kozare, dolazile su žene delegati na svoj sastanak u selo Podjuvadije zaselac Urnovci u Osnovnoj školi da prisustvuju prvoj okružnoj konferenciji žena Kozare. Došla su 84 delegata sa svih strana Kozare, kao i mnogi gosti da prisustvuju ovom sastanku.

Na poziv KPJ i žene su krenule u borbu. U godinama neposredno pred drugi svjetski rat, pod uticajem Partije koja se organizaciono učvrstila pod rukovodstvom drugu Mila vidno je ojačao rad među ženama. U danima kada cjelokupnom novjeda-
nstvu prijeti avet rata i kad se granicama Jugoslavije sželo-
vito približavaju hitlerovski osvajači, akcija za pomoć Španiji, za pravo glasa žena, za mir, dobijaju široku podršku naših žena kako grada tako i sela. 1938. godine izbili su protesni mitinzi, na kojima su žene tražile pravo glasa. Da su naše žene pošle putem
svenarodne borbe, govore nam razne demonstracije koje su izbijale 1939. godine u borbi protiv skupoće, protiv fašiziranja naše zemlje, kuda su je gurale reakcionarna vlada i buržopazija.

Rat protiv fašizma pokazao je koliko su snage, napora, poštvovanja i herojstva pokazale žene u borbi protiv varvara i porobljivača za ostvarenje srećnije budućnosti novih pokolenja.

U redovima narodnooslobodilačke vojske bilo je sto hiljada žena boraca, bolničarki, komandira i komesara. U borbama je poginulo oko 25 hiljada žena, dok ih je 40 hiljada bilo ranjeno. Preko 282 hiljade žena od kojih mnoge sa malom djecom, bile su tokom rata podvrgnute masovnom uništavanju u okupatorskim logorima i zatvorima. U pozadinskom radu učestvovalo je preko 2 milioni žena. Po završetku rata među ženama je bilo oko 1 hiljade potpunih invalida. Među narodnim herojima Jugoslavije svijetla imena su 87 žena, a "Partizansku spomenicu" ima preko 1900 žena.

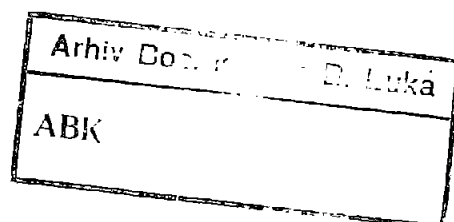
Arhiv Doc.	B. Luka
ABK	

Drugi Tito je još u Bosanskom Petrovcu na Prvoj konferenciji žena Jugoslavije, početkom decembra 1942. godine rekao:

"Kćeri naših naroda stale su u prve redove narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Naša pozadina je više nego išta drugo, dokaz koliko su one svjesne ovog historijskog momenta, kad se odlučuje sudbina čitavog čovječanstva, kad se odlučuje sudbina žena. I baš zato, ova današnja Skupština ima ogroman historijski značaj. Naše žene, naše kćeri, majke učestvuju s puškom u ruci u narodnooslobodilačkoj borbi. Ja se ponosim što stojim na čelu Armije u kojoj ima ogroman broj žena. Ja mogu kazati da su žene u ovoj borbi po svom heroizmu, po svojoj izdržljivosti bile i jesu na prvom mjestu i u prvim redovima i našim narodima Jugoslavije čini čast što imaju takve kćeri".

Kad se govori o tom junaškom vremenu treba da ožive uspomene u svakoj našoj ženi, u svakom našem čovjeku na dane pune slave i ponosa, pune prkosa i samoprijedora, kroz koje smo prošli i da se na primjerima hiljada znanih i nezvanih junaka i junakinja, sa Kozare, Grmeča, Drvara, Papuka, Latorca, Sutjeske, Kadinjače, Petrove gore, Pohorja, Zolengore i cijele naše zemlje vaspitavamo i još jedinstvenije i čvršće idemo Titovim putem, našim putem, za ostvarenje toga puta, tih ideja.

Sloboda je skupo plaćena. Ponosni su naši svi ljudi na izuzetan doprinos narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji. Milion i sedamsto hiljada naših sinova i kćeri, naše djece, majki i očeva, stanovnika naše rodne grude nije se vratilo svojim rodnim kućama. Gori su borci zbog svojih junačkih ratnih podviga, poginuli su majke na svoje hrabre sinove i kćeri, a djeca na svoje hrabre očeve i majke. Nisu se vratili sva velika bojišta i okršaji narodnooslobodilačke vojske širom zemlje, nisu se vratili iz fašističkih logora smrti koji su bili rasijani od toplih južnih krajeva naše zemlje pa do hladnih fjordova Norveške, nisu se vratili sa masovnih gubilišta širom zemlje: Jasenovac, Slobodina, Sisak, Zemun, Palenčišta i mnogih drugih širom zemlje.

Do velike ofanzive na Kozari bilo je u svim našim partizanskim jedinicama žena koje su sa puškom u ruci krenule u zajedničku borbu sa svojom braćom, očevima i sinovima. Preko 45 hiljada vojnika svih mogućih fašista od Nijemaca, Ustaša, Četnika i drugih sa najmodernijim naoružanjem sručilo se na Kozaru sa drugi KNOPG "Mladen Stojanović" i preko 80 hiljada našeg stanovništva koje se našlo u Kozari u zbjegu, a najviše među njima žena, djece i staraca, jer sve sposobno za pušku prihvatilo se oružja. U tim danima naredba generala Stala je bila: "sve iznad 14 godina pobiti" a Hitlerova naredba glasi: "sve popaliti i sa zemljom spraviti". Oko 50 stravičnih dana i noći Partizani i narod Kozare djelili su zajedničku goru sudbinu, ali niko nije pomislio na predaju. Pohješnjeli fašisti su svoju nadmoć kroz mnoge bestijalne metode primjenjivali nad golorukim narodom, da bi ostvarili svoje krvo- ločne i neljudske ciljeve. Kozara je krvarila, gorila i stradavala ali se nije predavala.

Drug Tito je govoreći Milića Gaju 1951. godine rekao: "Kozara je među svim našim krajevima na prvom mjestu po broju žrtava koje je dala za oslobodjenje naše zemlje, a i po svom bogatom prilogu opštim naporima svih naroda koji su se borili protiv fašizma". Ove riječi druga Tita izrečene prije 32. godine a ponavljaju se mnogo puta, daju pravu ocjenu tragedije i heroizma Kozare i njenih naroda. Samo sa područja Kozare bilo je više od 17 hiljada boraca. Na Kozari nije bilo četnika. A preko 40 hiljada boraca položilo je svoje živote u borbama širom naše zemlje, od kojih je 41 dobio zvanje Narodnog heroja, a 42 orden je zajednički kojeg je dobio Drugi kozarski odred i narod Kozare. Ukazom druga Tita 1972. godine.

U logore je odvedeno oko 80 hiljada ljudi, žena i djece. Po selima, proplancima, stratištima i logorima ubijeno je preko 60 hiljada ljudi sa Kozare od čega oko 11 hiljada djece. I dok je neprijatelj na sve strane poručivo da je Kozara uništena i da u njoj nema Partizana, osnovana je četa kozarska brigada, čiju su smotru izvršili Boša i Boško, a Skender je recitovao prvi put iz rukopisa svoju "Stojanku majku knežopoljku".

Uporedo sa vojnim pobjedama i organizacijama niču i novi narodnooslobodilaški odbori, SAOJ, UBAOJ, odbori OML-a, obnavlja se i učvršćuje život na srezovima Prijedor, Novi i Gradiska, dok je na srezu Bosanska Dubica sa koga je u logore odvedeno najviše stanovništva rad otpočeo nešto kasnije.

Samo opština Bosanska Dubica izgubila je preko 18 500 svojih žitelja, izgubila je 54,2 posto svoga stanovništva, pa ni u najmanjem pojasu nije dostigla predratni nivo stanovništva, jer nedostaje još 2000 stanovnika da se to dostigne. Opština je dala 1702 prvoborca, preko 6200 boraca i 14 narodnih heroja. 443 ostala su potpuno pusta ognjišta gdje niko nije ostao ni po muškoj ni po ženskoj liniji da nastavi lozu. Ostalo je 6955 ratne siročadi bez ijednog ilioba roditelja. U poratnim godinama nismo imali djaka prvaka, nismo imali vojnika da pošaljemo u vojsku.

I pored svih patnji i stradanja narodi i vojska na Kozari ostali su zajedno u borbi za opstanak u borbi za slobodu. Ovo jedinstvo istakao je i drug Vladimir Bakarić kad je govorio u Milića gaju 1967.godine: "to je bio neizmjereno težak odnos snaga. Na prvi pogled nije bilo nikakvog izloda na pobjedu, pa je u takvim odnosima svako morao očekivati vašu kapitulaciju. Međutim, kapitulacije nije bilo. Vi ste izdržali sav taj pritisak, svu tu borbu i ne predajući se pobjedili. Vi ste ti koji ste ~~ostavili~~ ostavili najsvjetliji trag u našoj historiji. Vi ste oni na osnovu čijeg je iskustva u naš novi Ustav ušla jedna nova odredba koja kaže da u Jugoslaviji niko nema pravo da potpiše kapitulaciju!

Naše kćeri i sinovi koji su bili raseljeni širom zemlje nisu zaboravili svoju pripadnost Partiji, partizanima i Kozari. Uključivali su se u partizanske jedinice ma gdje se nalazili od ravne Slavonije do rudnika Bora, od Triglava do Djevdžolije. Bili su to i Milinko, i Dara, Kosa i Zijad, Dušanka i Mirko, Radosava, Pavle, Milja, Rosa i mnogi, mnogi drugi.

ABJ

7

Žene su danas u našoj zemlji ljekari, inženjeri, umjetnici, kvalifikovani radnici, delegati, nastavnici, naučni radnici, ambasadori, itd. One rade na svim sektorima našeg društvenog i javnog života, zato je nama i danas organizovanje žena u sklopu socijalističkih snaga ne samo potreba, nego neminovnost za naprednije društveno uređenje, za učvršćivanje socijalističkih moralnih normi u svim oblastima života.

Još uvijek malo se zna i piše o tome vremenu kad su žene bile i odbornice narodne vlasti, i seoske straže, i kuriri i obavještajci, i ilegalci, i svakodnevno zajedno sa onim ženama koje su bile u vojnim jedinicama, bile podjednako izložene svim stradanjima, ali rad se je nastavljao.

Obješena je Lepa Radić, narodni heroj, Mira Cikota, hrabri sekretar mjesnog komiteta partije Prijedor, Babra Lerić, Zehra Bejtović, Andjelka i Slavica Orneš, Kurisa Jahić / Ković, Ljiljana Pataruga i Maida Perić, omladinke iz Bosanske Dubice. Od neprijateljskih kuršuma ubijena je i Nela Slovenka sa malom Brankicom, i Zdravka, i Djuja, i Marta, Vuka, Refka, Andja, Vukica, Habiba, Radosava, Zefka, Dušanka, Čoja, Zora, Mara, Cvijeta, Aps, Stefica, Mina, Bonja, Vidojka, Dragojla, Staka, Danica, a ovih imena moglo bi se redjati u nedogled jer su ih položile naše sestre, majke, bake za odbranu svoje zemlje, za odbranu svoje vlasti i slobode.

U štitini Bosanska Dubica 1970. godine povodom dana oslobođenja Bosanske Dubice održan je sastanak svih ratnih odbojnika iz ovog kraja. Na taj sastanak došlo je njih 528, da ovocije razgovore i dogovore se šta će dalje raditi. Na tom sastanku bile su i delegacije iz susjednih komunaa. O predjenu putu borbi žena i radnica u slobodi govorila je drugarica Ivanica Novaković. Poslije, ovoj nas današnji sastanak posvećen je usponu i radu svih žena bosanske okruge, kao i postavljjanje zametaka sadašnjim sekocijama žena, kako, što bolje raditi i uključivati se u svakodnevne tokove života i rada.

Ia i danas, da poručimo sa ovoga mjesta svima se sa koje strane bili, da su naše granice nerazmisljene, da je naša zemlja samo naša, da smo svoji na ovom, i da nismo ništa dopuštati da nam pomjera granice, da nam razvijamo bratstvo i jedinstvo svih naših naroda i narodnosti, jer nika nam uvijek najvažnija kako je sloboda skupo plaćena i nika nam podsjeća da života nika bez slobode, a sloboda nika bez mira, da tu slobodu živimo svagdje i na svakom mjestu i kao što smo se zakleli drugu Titu i Komunističkoj partiji da nećemo skrenuti sa njegovog puta, da to, tu zakletvu ponovimo i ovom prilikom i drugu Titu i žrtvama koje su pale širom naše zemlje, jer samo tako možemo svoji dugovima koji su svoje živote uložili u našu slobodu, u naše bratstvo i jedinstvo da slobodno razvijamo ovu našu lijepu, slobodnu, nesvrstanu, sbratimljeni domovinu i glasnici u još bolje sutra.

Treba da bude još više saradnje, razumijevanja i da svak izvršava svoj zadatak, pa i u ove naše današnje ekonomske teškoće biće savladane i pobedjene, jer smo i do sada u svim teškim momentima dokazali da znamo, možemo i možemo, a to i možemo, da bratstvo u krvi stečeno da gradimo još bolje sutra, sa sve naše narode i narodnosti, sa naše nove generacije, sa našu mladost koja se rađa, stasa i razvija u slobodnoj i miru, slobodnoj Novjeka u našoj slobodnoj, sbratimljenj, ravnomjernoj i nesvrstanoj Titovoj Jugoslaviji.

Žena i radnica u slobodi govorila je drugarica Ivanica Novaković

2.1.1970. god. 1970. god.

Na prvoj okružnoj konferenciji AFŽ-a održanoj u Međuvodu 26.9.1943 god. sa područja tadašnjeg sreza Bos.Gradiška učestvovalo je više od 20 drugarica aktivistkinja organizacije i rukovođstva AFŽ-a: sjećam se ovih: Pavić Danice, prva predsjednica sredskog odbora AFŽ-a, Radonjić Smilja, Dojčinović Brana, Topić Desa, Lukić Vuka, Melembo Zefka, Protić Dosta, Babić Mara, Lajić Dušanka, Ivanović Zora, Panić Gospova, Babić Joka, Sitnica Milja, Pavković Zora, Adžić Draginja, Vujić Stajka, Beuk Gospova, Kutlača Mara, Bavrljić Zora, Kukrić Milka i još neke.

Često sam se sjećala ove konferencije koja je po mom mišljenju imala veliki značaj za buduću organizaciju AFŽ-a, kako na slobodnoj teritoriji tako i na neoslobođenoj. Prisjećajući sam se drugarica koje su prelazile po zadatku, po 50 - 60 i više kilometara da bi stigle na ovu važnu konferenciju. Neke su morale proći i kroz neprijateljska uporišta. Često puta se sjetim, koliku pažnju je KPJ na Potkozarju poklanjao organizaciji AFŽ-a. Žene komunisti su bili pravi borci i vojnici partije. Po cijenu života bile su spremne na svaki zadatak. Ginule su u pozadini kao i one na frontovima.

Januara mjeseca 1944 godine iz sela Grbavaca u jednom danu na zadatku, poginulo je 13 djevojaka, članove SKOJ-a i KPJ. Imena poginulih drugarica nalaze se na spomeniku koji im je u znak poštovanja podignut u selu Grbavcima.

Dosta Protić od Laktaša, kao komunista, poginula je na likvidaciji bande, poslije oslobođenja, u okolini B.Luke, kao i mnoge druge.

Teško je i nemoguće nabrojati zadatke i obaveze koje su žene kao odbornici K.O.O.-a izvršavale, a poznato je da su na Kozarim bile žene i djevojke u organima narodne vlasti, dok muškaraca u mnogim selima, posebno Knežpolja, i drugih djelova Potkozarja nije ni bilo, sem po koji stariji koji je uspio preživjeti Kozarsku ofanzivu.

Da napomenem samo jedan primjer, odnosno događaj. Koncem februara 1943 godine Peta krajiška kozarska brigada vratila se iz Četvrte neprijateljske ofenzive sa Grmeča na Kozaru.

Brigada je u toku ofanzive imala veliki broj boraca ranjenih, promrzlih i oboljeli od tifusa. Prilikom prelaska preko rijeke Sane kroz neprijateljske uporišta žene i omladina dočekali su nas sa nosilima i zaprežnim kolima, prihvatajući ranjene i oboljele borce na samoj obali uz najveću tišinu, prenoseći ih ~~uz najveću tajnost~~ u potkozarska sela, smjestili su ih u tople domove i ukazujući im svaku pomoć da bi se okrijepili. Moram napomenuti da je u potkozarskim selima u to vrijeme bilo jako malo

hrane, jer nije sakupljena u jesen 1942 godine, jer su mnoga sela bila pusta. Narod je bio po logorima,,ali ono što je bilo i ostalo i uspjelo se vratiti svojim kućama, sve je bilo spremno za front i pomoć Narodno oslobodilačkoj vojsci. Teški ranjenici i bolesnici nošeni su uz pratnju zdravih boraca da bi se smjestili u bolnice.

Jedna grupa smještena je u Grnjoselcima, Koturovima i Bukovici, Veliki broj pokretnih bolesnika upućen je u sela pod samom Kozarom na kućnu njegu i oporavak u sela Vojskova, Rakovicu, Međuvode, Jablanicu, Sjeverovce i u selo Grbovce.

Za svu brigu njegu i obezbeđenje vodili su organi Narodnooslobodilačkih odbora, organizacije APŽ-a i omladina. U tom poslu svak je znao svo zadat-
tak. Našla sam se u bolnici u selu Grnjoselcima sa ranjenicima. Bolnica je smještena u jednoj opustjeloj seoskoj kući. Ubrzo smo dobili hranu za ranjene, našlo se mlijeke, hleba, krompira, jabuka, donosio je narod i ono poslednje što ~~maximala~~ je imao.

Krompir smo pekli zaprećući u ognjište koje smo napravili, kako bi se koja partija pekla tako bi se dijelila. Ovo spominjem zbog toga što se sjećam borca naše brigade Đorđa Kosića koji je prebolovao tifus sje-
deći u slami zamotan u neko ćebe, ljuljajući se stalno govoreći "Druga-
rice dajte mi krompira." Nismo ga mogli ubijediti da moramo svakom pod-
jednako podjeliti, svi smo ga u jedinici zvali "žaco". Preživjeo je ~~xx~~
rat, penzionisao se u činu majora JNA, živio je u B. Luci gdje je i
umro.

Ranjeni borci, promrzli i oboljeli od tifuse brzo su se oporavili zahvaljujući velikoj brizi naroda potkozarskog kraja i ubrzo se svrsa-
vali u svoje čete bataljone pete brigade, nastavljajući dalje svoj
borbrni put.

12-11-1985 god.

Topić Radošević, Jovica

Marić - Brojčević Borivoje

Drugarice i drugovi,

Izložba "Epopeja Kozare", u organizaciji Nacionalnog parka "Kozara i SIZ-a za njegovanje tradicija NOB-a i zaštitu prirode na Kozari, sastavni je dio programa obilježavanja 40-godišnjice Prve okružne konferencije AFŽ za Kozaru, formiranja brojnih partizanskih jedinica na Kozari u ratnoj 1943. godini, te sredskih komiteta KPJ, SKOJ-a, sredskih narodnooslobodilačkih odbora i okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Kozaru.

Izložba je još jedno svjedočanstvo, predstavljeno ratnom fotografijom, dokumentom i pisanom rječju, o tome šta se na ovoj krajiškoj, pitomoj i legendarnoj planini zbivalo u NOB-, svjedočanstvo o podvizima i junaštvu, o neraskidivom jedinstvu boraca i naroda, o bratstvu i zajedništvu kovanom u ognju i krvi, o žrtvama i masovnom stradanju naroda, o nezapamćenim zločinima okupatora i domaćih izdajnika, i o tome kako se na ovom području u ognju revolucije radjale nova socijalistička, bratska zajednica - Jugoslavija. Ova postavka pred nama u velikom dijelu govori kako su žene - majke, djevojke borile se, ginule, na zgarištima poslije kozarske ofanzive 1942. godine prikupljale preživjelu djecu, razbacane kolijevke, na ognjištu žagrarale vatru da se ne ugasi, blatom lijepile šeper, komušom i slamom pokrivale krov nad glavom, zemlju obradljivale vojsku svoju hranile, djecu - nove momčine radjale, pjevale i pjesmom smrti prkosile.

Izložba je nastala kao rezultat zajedničkog rada i doprinosa njegovanju tradicija NOB-a i socijalističke revolucije Opštinskog odbora SUBNOR-a Stari grad Beograd i Centar Zagreb, biblioteke "Djurdje Jovanović" i Nacionalnog parka "Kozara".

Prva njena postavka, pod nazivom "Kozara - Zagrebu - Zagreb - Kozari", otvorena je u Domu prosvjetnih radnika u Zagrebu krajem 1981. godine. Na otvaranju je govorila drugarica Marija Šoljan - Bakarić. Zatim je izložba prenesena u Dom JNA u Beogradu, a poslije u Pančevo.

Na inicijativu SIZ-a za njegovanje tradicija NOB- i zaštitu prirode na Kozari izložbu je otkupio Nacionalni park

"Kozara" u želji da se ista priredi u svim potkozarskim mjestima, a po tome trajno zadrži na Kozari. Na području Kozare izložba je najprije postavljena u Banjaluci, a zatim je obišla Prijedor, Bosansku Dubicu, Knežicu, Bosanski Novi i Kostajnicu. Izložbu je do sada vidjelo preko 70 hiljada posjetilaca na ovom području, najviše mladih.

Priredjivači su željeli da ovom izložbom našoj javnosti predstave Kozaru i doprinos njenih naroda i narodnosti našoj NOB i socijalističkoj revoluciji. Uspjeli su, nema sumnje, da nam predoče samo dio tog herojskog doba i žrtve koje je ovaj narod podnio u tom vremenu, te da posjetiocu kažu:

Kozara - to je uoči rata 190 hiljada stanovnika u 300 sela i varošica ispod pitome planine, omeđene rijekama Sanom, Unom, Savom i Vrbasom. Narod, što je na poziv KPJ i Tita listom krenuo na ustanak 1941. godine za Mladenom i Šošom, Boškom i Osmanom, Ivicom i Žarkom, Esadom i Brankom u nerazrušivo jedinstvo Srba, Muslimana i Hrvata - ljudi koji vjekovima žive na ovom tlu.

Kozara - to je ona dramatična bitka sa deset puta jačim neprijatelje, što je u ljeto 1942. godine, kada je 9 miliona fašističkih vojnika gazilo Evropu, ušla u našu ratnu istoriju.

Kozara - to je Heroj Odred "Mladen Stojanović" i 21 hiljada kozarskih partizanskih boraca svrstanih u 20 krajiških brigada, od kojih se 10 hiljada nije vratilo sa ratišta.

Kozara - to su zgarišta 22 hiljade kuća i pusto Knežpolje, to je 40 hiljada žrtava fašističkog zločina, očeva i majki, braće i sestara, među kojima 9 hiljada žena i 11 hiljada djece od kolijevke pa do 14 godina.

Kozara - to je onaj kutak naše zemlje u kome su majke neposredno iza rata željele čuti plač djeteta, škole su bile prazne a rijetko su se sretali svatovi i regruti.

Kozara - kolijevka bratstva i jedinstva nesebično je podarila slobodi, našem zajedništvu i socijalizmu, sve što je imala i svojom herojskom borbom, pokazanim jedinstvom naroda i partizanskih boraca inspirisala onu odredbu Ustava u kojoj se kaže da niko u ime naroda SFRJ nema prava da potpiše kapitulaciju.

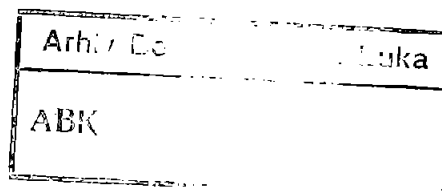
Na izložbi je veliki dio prostora posvećen stradanju djece na Kozari i u ustaškim logorima smrti. To je, uz brojna druga dokumenta, sjećanja preživjelih i knjiga Dragoja Lukāća "Ranjeno djetinjstvo", "Kozarsko djetinjstvo", "Rat i djeca Kozare", Kozaračka djeca "doktora Nikole Nikolića", Vučići sa Kozare", Tone Svetine, "Djetinjstvo moje ukradejno" Jovana Kesara i dr., potresno svjedočanstvo o tome kako je rat i fašizam jednoj generaciji malih Kozarčana ukrao djetinjstvo i oduzimao pravo na život. Taj dio izložbe najočigledniji je i najpotresniji primjer šta su na djelu povampirene nemani ideologije što se nazivaju: fašizam, šovinizam, racizam, nacionalizam, kleronacionalizam i klerofašizma. One predstavljaju negaciju slobode i bratstva, giljotinu demokracije ljudskog razuma.

Želja nam je, drugarice i drugovi, da ovu izložbu, pored vas učesnica Prve okružne konferencije AFŽ-a za Kozaru i naših gostiju, vide ovdje u srcu Knežpolja svi mještani, prvenstveno mladi učenici Osnovne škole "Kluz - Čajavec". Da se u svijetu mladih još više proširi i učvrsti saznanje o tome kako je herojskim podvizima i žrtvom jedna generacija Kozarčana ugradila sebe u temelje slobode bratstva i jedinstva i našeg zajedništva.

Drugarice i drugovi, u izložbi je zapisana uspomena na strahote rata, ali i opomena generacijama što dolaze da čuvaju u krvi stečeno, da vatru, što spava, vječito bude samo u znaku sunca i slobode i da nikad ne dopuste da je neko budi u znaku NOŽA.

Proglašavam izložbu otvorenom i zahvaljujem se na posjeti i pažnji.

Medjuvodje, 29.09.1983. godine.

Lafija Rešepović

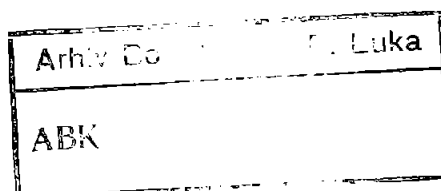
bratarike i drugovi,

ovdje, na ovom mjestu, gdje je nekad bila stara škola, one su noći ratne 1943. godine održana je prva okružna konferencija ABK-a za Kozaru i izabran Okružni odbor.

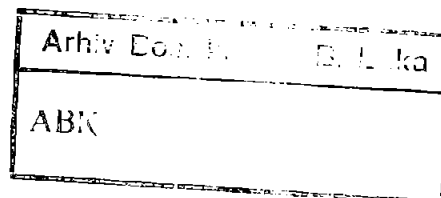
Danas došlo se danas, poslije 40 godina da obilježimo ovaj značajan događaj. Nažalost mnoge učesnice, delegatkinje, nisu više među živima. Neka im je vječna slava i hvala.

Poslije zloglasne neprijateljske ofanzive na Kozari, dok su se vodile okorčane bitke na Neretvi i Sutjesci kao i u ostalim krajevima naše zemlje, kada su kola fašističke rezane krenula nizbrdo, poslije pogibije na ratištima i na zvjerski način ubijenih, spaljenih i vješanih na hiljade naših najmilijih, dok su Una, Sava i Sava tekle mutne i krvave naseći nevinske žrtve, u neposrednoj blizini neprijateljskih bunkera, zloglasnih logora Jasenovca i Gradiške, sastale su se neustrašive žene otkozarja da u podjuzvodju - Uzmovcima pišu istoriju, da se izorganiziraju, da odlučno i smjelo nastave put bratstva i jedinstva, da se okanu da su na Titovim stazama revolucije, na liniji Saveza Komunisti Jugoslavije.

Septembarsko sunce umilo je polja i brečulje ovog našeg junačkog Potkôzarja. Stizale su na Konferenciju žene, delegati, iz Prijedora, Bosanskog Novog, Bosanske Gradiške i Bosanske Dubice da sumiraju postignute rezultate, da utvrde nove zadatke.

...

Škola je bila svečano ukrašena i ako su je, djelimično, grunute razorile. Drugarice su iz zemunica vadile čilime i peškire, pisale i stavljale parole i zastave, umile su učionicu svojom nesebičnom ljubavlju da bi nam bilo što udobnije. Zgrada je s vanjske strane bila okićena zelenilom, zastavama i parolama. Na dva prilaza stavljeni su slavluci sa parolama dočeka delegatkinja. Cijela okolina izgledala je svečano.

Nije bilo lako pješaočiti noću u opuštim opancima ili pri lavcima do odredišta. Ceste su bile preovane, neprijateljska uporišta u blizini, ali se išlo, išlo i pjevalo:

"Živjelo nam ovo žensko pravo
i drug Tito koji nam ga dao".

Put nam je osvjetljavala velika huktinja slobode.

U devet sati ujutro na dan 26. septembra 1943. godine otpočela je Konferencija, svečano, ozbiljno, i odgovorno. Izlaganje drugarica i diskusije praćene su s najvećom pažnjom, a kad je održan kulturno-umjetnički program kazala je i po koja nusa kad se čuo glas recitatora:

"O tebi pjevam Marijo, s Kamenice
djevojko, ratniče iz bataljona
što si pod Titovku svila vletenice
i srcem krenula protiv betona".

Do kasno u noć žene i omladina igrali su kolo kozara-
šice, pjesmom raskosili neprijatelju i ulivali snagu i samopouz-
danje:

"Naša borba zahtijeva
kad se gine da se pjeva".

Jo održavanja Konferencije nije došlo spontano. Kada su se na zjarišta vratile i vraćale preživjele drugarice sa djecom, život se postepeno obnavljao u desetkovanim selima. Nije se sjedjelo okruženih ruku i plakalo. Društveno-politički rad je oživio. Muškerci su bili u našim slavnim partizanskim jedinicama i sav teret težkih poslova u domaćinstvu na svoja pleća primale su žene. Trebalo je zasiat opustjela polja, kositi livade, sabirati ljetinu, hraniti borce, njegovati ranjenike, zbrinjavati celu i becu djecu, prihvatati ratnu siročad koja su ostala bez roditelja i biti aktivan u društveno-političkom životu, a u čoti nositi pušku, biti borac, liječiti ranjene drugove i ericati prva slova - uliti.

U okupiranim gradovima radile su junečke žene ilegalke ne šaluci svoje živote, savjesno i odgovorno izvršavale su postavljene zadatke.

Noslje završenog kursa APK-a za aktivistkinje na Kozari, krenulo se na teren. U svim selima do ovog vremena postojali su inicijativni odbori APK-a od seoskih do Okružnog. U toku priprema za Okružnu konferenciju sprovedeni su izbori za seoske, opštinske i okreske odbore APK-a i izabrani delegati za okružnu konferenciju APK-a na Kozaru. Izvršene su sve političke pripreme.

Sastajale smo se često, dogovarale se, informisale o stanju na ratištima, o političkoj situaciji, pravile planove za narednu aktivnost.

Nije bilo ni jedne omladinske akcije, a da u njoj nisu učestvovala žene, radile i pjevale:

"Kozara nam neće sabotera
da kaljaju ime proletera.
Buduće Tito mi ti se kunemo
da se tvogaputene skrenemo".

Žene su bile partijski rukovodioci, predsjednice i članovi narodnooslobodilačkih odbora.

Rijetki su bili sastanci kad se morao habilježiti po koji opravdan izostanak, jer smo njegovale kritiku i samokritiku pa se polagalo računa o izvršenim i neizvršenim obavezama.

Tako su se postavljali temelji naše voljene domovine, tako smo išli u Bihać, Jajce, Mrkonjić-grad da donesemo istorijske odluke o društveno-političkom uređenju naše zemlje. Žene su to i opjevale u pjesmi:

"Mi nećemo ni cara ni kralja
ni imamo Tita za maršala.
Republika šest naš federalnih
i u njina narod ravnopravni".

I danas naši zadaci nisu nimalo laki. Potrebna je puna mobilnost svakog pojedinca u izvršavanju postavljenih zadataka, u vremenu ekonomske stabilizacije, u realizaciji i izvršavanju zadataka Saveza komunista Jugoslavije, u jačanju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite su očuvanje tekovina naše revolucije.

Zakunimo se, ovdje, danas da nećemo nikada dozvoliti da se bilo ko poljubi sa našom slobodom, da ugrožava mir i sigurnost naše zemlje, da narušava bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti, u ime milion i stotine hiljada onih koji dadeše svoje živote za sreću i bolji život sviju nas, u ime sadašnjih i budućih pokolenja

Arhiv Domaćina - B. Luka
ABK

Kao što je Stojanka majka Anežopoljka žrtvovala Kovari svoje sinove: Srdjana, Hrdjana i Mladjana, tako su i danas žene Potkovačja spremne žrtvovati sve što imaju za očuvanje krvi i stečene slobode, za sreću i bolji život naših naroda i narodnosti, za bratstvo i jedinstvo, za samoupravljanje, za ne zavisnu nesvršanu Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju.

"Nek svi znaju da je to rečeno
čuvaćemo u krvi stečeno.
Čuvaćemo tekovine drage
uzdamo se u vlastite snage.
Druže Tito mi ti se kunemo
da sa tvoga puta ne skrenemo".

Dozvolite mi da u ime društveno-političkih organizacija naših opština otkrijem ovu spomen-ploču koja će ostati kao živi svjedok sadašnjim i budućim generacijama na kojoj će njezinovati svjetle tradicije naše narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije.

Podjurovci, 25. septembra 1984. godine
Ursoveci -

DR. STOJICA
URSOVECI
1. septembar 1984. godine
Arhiv Domaćina